

МОТИВАЦІЯ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВОЇ АКАДЕМІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

MOTIVATION OF MILITARY ACADEMY CADETS TO LEARN A FOREIGN LANGUAGE

У статті розглядаються практичні методи та прийоми мотивування курсантів військової академії до вивчення англійської мови, як непрофільного предмета у неможливому виші. Усі методи поділені на дві основні групи: методи, що застосовуються під час практичних занять у рамках аудиторних годин навчального плану, та методи, що застосовуються у позанавчальний час. Авторами статті було проведено опитування, яке показало, що курсанти зацікавлені у вивченні іноземної мови (61% опитованих). Переважним мотивом у курсантів є досягнення успішного кар'єрного зростання, що неможливо здійснити без знання іноземної мови. Підкреслено, що внутрішня мотивація курсанта – це найвищий рівень пізнавальної гнучкості, креативності, що характеризується зростанням самооцінки, поширенням його позитивних емоцій. Вибираючи найбільш ефективний спосіб прищепити інтерес до предмета, у кожній конкретній ситуації викладач орієнтується на сукупність факторів, таких як неоднорідність груп курсантів за віком; рівнем іншомовної підготовки курсантів життєвим досвідом тощо. Виділені позитивні, і негативні чинники, що сприяють формуванню у курсантів ВВНЗ стійкої мотивації до вивчення англійської мови. Серед побажань курсантів щодо вивчення англійської мови, можна виділити такі: проведення практики з носіями мови у позааудиторних заняттях та використання відеофільмів та пісень для відпрацювання звукової, граматичної та лексичних сторін англійської мови. Слід підкреслити, що рівень мотивації курсантів залежить від компетентності викладача та методів, які він використовує під час навчання іноземної мови. Підкреслюється важливість використання англійської мови для курсантів як засобу спілкування з майбутніми колегами, отримання та обміну потрібною інформацією, з метою виконання навчальних завдань та поставлених військових завдань.

Ключові слова: Вища військова освіта, професійна компетентність, мотивація, технології навчання, позааудиторна робота.

Despite the complex political and international situation and external difficulties, mutual cooperation among military specialists from different countries has become possible, enabling diverse and systematic communication at the international level. Knowledge of foreign languages allows for the establishment of educational, professional, and cultural contacts. For this, military specialists who are proficient in foreign languages are needed. Currently, various works on increasing cadets' motivation to learn English are presented in scientific and methodological literature. It should be noted that these studies do not sufficiently reveal more narrowly focused methods and techniques for forming positive motivation in the process of teaching foreign languages to cadets in higher military educational institutions. Because knowledge of foreign languages is currently becoming a priority direction for the development of the Armed Forces of Ukraine, it is necessary to motivate cadets of the military academy to study English, a non-core subject in a non-linguistic higher education institution. All methods are divided into two main groups: methods applied during practical sessions within scheduled classroom hours, and methods used during self-study periods. Special attention is given to the cultural content of the curriculum. The use of game-based methods and techniques occupies a leading position in the practice of teaching foreign languages. It is emphasized that the use of songs, especially military songs, in the learning process is an effective means of increasing cadets' motivation to learn a foreign language. When choosing the most effective method to foster interest in the subject, instructors consider a combination of factors in each specific situation, such as the nature of the material being studied, technical capabilities for organizing the learning process, psychological aspects of educational activities, the availability or lack of free time among cadets, the specifics of the educational environment, and ultimately, the leadership policies of the higher military educational institution.

Key words: Higher military education, professional competence, motivation, learning technologies, extracurricular work.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.13>

Масліч Н.Я.,

канд. тех. наук, доцент,
професор кафедри інженерної механіки
Військової академії

Масліч А.В.,

викладач кафедри іноземних мов
Військової академії

Постановка проблеми дослідження у загальному вигляді. Незважаючи на складну політичну та міжнародну обстановку, труднощі зовнішнього характеру, нині стало можливим взаємне співробітництво військових фахівців різних країн та спілкування на міжнародному рівні.

Наразі потрібні військові фахівці, які володіють іноземними мовами. Потреби нашої держави у висококваліфікованих військових фахівцях, які можуть встановлювати ділові контакти на міжнародному рівні з іноземними партнерами, спеціалістами, що володіють іноземною мовою на фаховому рівні, знаходять відображення в законодавчих актах та навчальних програмах ВВНЗ країни [2; 3; 7; 14].

Роль комунікації в сучасному світі складно переоцінити. Від неї залежить якість самопозиціонування, створення персонального комунікативного іміджу, що визначально для самореалізації в професійних парадигмах сучасного соціуму. В період різнопланових криз і змін актуальним стає вирішення проблеми розвитку стійкої мотивації курсантів Військової академії до формування іншомовної компетентності. У середовищі курсантів опанування іноземної мови за професійним спрямуванням є основним завданням вивчення курсу іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування позитивної мотивації

курсантів до вивчення іноземної мови у вищих військових навчальних закладах розглядається у наукових статтях з психології, педагогіки, методики викладання іноземних мов як одна з найважливіших при плануванні та здійсненні навчальної діяльності. Різні дослідники (Т. Брик, Г. Закрасіна, Н. Калінюк, О. Лемешко та інші) зазначають, що мотивація до вивчення іноземної мови у вищих військових навчальних закладах обумовлена рівнем первинних знань, умінь, здібностей, потребами, інтересами особистості, умовами її діяльності [1, 4, 5]. На сьогодні існує багато ключових чинників розвитку стійкої мотивації до формування іншомовної компетентності майбутнього фахівця. До цієї проблеми звертаються такі вчені, як Л. Канова, Я. Крапчатова, Н. Лебошина А. Самелюк [6, 8, 13]. Проте проблему розвитку стійкої мотивації до формування іншомовної компетентності курсантів ВВНЗ висвітлено недостатньо. Тому потреба обґрунтування оптимальних шляхів її розв'язання зумовила вибір теми публікації.

Метою статті є дослідження прийомів та методів, які детермінують появу стійкої мотивації до формування іншомовної компетентності курсантів закладів вищої військової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іноземна мова для майбутніх військових фахівців – це, і зняряддя дій, і частина культури, і засіб адаптації до інноваційних процесів, що відбуваються у сучасному інформаційному суспільстві. Нині знання іноземної мови стає пріоритетним напрямом розвитку Збройних Сил України. Перед військовослужбовцем постали сучасні вимоги, серед яких – іншомовна комунікативна компетентність [2; 3; 7; 13]. Слід зазначити, що військовослужбовці мають володіти англійською мовою відповідно до STANAG 6001 – Standardised Agreement 6001. Наведемо рівні мовленнєвої компетенції відповідно до узгоджених НАТО стандартизованих рівнів для військовослужбовців:

- level 0 – відсутність практичного вміння (No Proficiency);
- level 1 – виживання (Survival);
- level 2 – функціональний (Functional);
- level 3 – професійний (Professional);
- level 4 – експерт (Expert);
- level 5 – досконалий (Highly articulate), де висловлення думок наближене до носія мови [16].

Завдання, яке постає перед викладачем англійської мови, окрім розробок практичних занять – це формування у курсантів позитивної стійкої мотивації, яка може спонукати їх до наполегливого, систематичного вивчення мови. Необхідно створити умови для такої мотивації курсантів, починаючи з першого року навчання, тому що процес формування іншомовної комунікативної компетентності досить тривалий. Основною метою курсу іноземної мови є адаптація курсантів до умов навчання

у вищому військовому навчальному закладі, певна переорієнтація оволодіння іноземною мовою з метою використання її для особистісних і професійних цілей, зокрема, для підвищення кваліфікації військовослужбовця за кордоном, що призводить до певних змін у мотивації оволодіння мовою.

Мотивація – це усвідомлена мета. Її розуміють як внутрішню волю людини, що стимулює до вчинків, спрямованих на досягнення цілей, як у професійній, так і у повсякденній життєвій діяльності. Дослідження мотивації – це проведення аналізу причин і факторів, які ініціюють та підтримують активність людини, спрямовують, підтримують і приводять до завершення поведінкового акту [8, с. 37].

У мотивації ключову роль відіграє бажання, особиста мотивація. Людей, які хочуть вчити мову, не зупинить ніхто і ніщо. Коли у людини є мета, усвідомлення важливості її досягнення, бажання випробувати себе та дізнатись і побачити щось нове, то мотивація справді шалена [11, 12]. Іншомовне комунікативне спілкування за професійним спрямуванням – це те, що допоможе майбутнім офіцерам не лише здійснювати свою професійну діяльність на належному рівні, а й виконувати службові завдання згідно з національними та світовими стандартами [4, с. 95].

Серед чинників, що зумовлюють формування стійкої мотивації до формування іншомовної комунікативної компетентності, можна виділити як внутрішні, так і зовнішні. Зовнішня мотивація – це заохочення та покарання. Зміст навчальної дисципліни не є метою навчання, а є засобом для отримання гарної оцінки, схвалення з боку викладача або однокласників, уникнення критики тощо.

Внутрішня мотивація – це вищий рівень пізнавальної гнучкості, креативності, що характеризується зростанням самоповаги, поширенням позитивних емоцій [11, с. 71]. У навчальній діяльності внутрішня мотивація співвідноситься із кращим засвоєнням матеріалу, наданням переваги вирішенню складних професійних завдань. Вона описує такий тип поведінки, коли ініціюючі і регулюючі фактори виникають всередині особистісного «Я». Така діяльність є самоціллю.

Внутрішньо мотивована діяльність вимагає активності самого курсанту. Пояснення цього типу мотивації забезпечується безліччю теорій: теорія компетентності; теорія особистісної причинності Карла Юнга; теорія самодетермінації Дісі-Раяна; теорія «флоу» (англ. flow – потік) та інше [5, с. 76]. В процесі вивчення англійської мови у ВВНЗ потрібна стійка внутрішня мотивація курсанту до навчальної діяльності, що спрямована на перспективу і пов'язана із потребою досягнення успіху у майбутньому.

Безумовно, для підтримки мотивації на належному рівні велике значення має викладання навчального матеріалу і організація діяльності на

заняттях, авторитет викладача, його харизма. Крім того, значущими для курсантів є такі мотиви, як пізнавальні, комунікативні, емоційні, саморозвитку та досягнення.

Потрібно враховувати, що розташування потреб курсантів за значущістю є психологічним задумом, а також знаряддям оцінки для викладача. У кожному певному часі курсант буде прагнути до задоволення тієї потреби, що для нього є важливішою або найбільш бажаною, що потрібно враховувати.

Сертифікований лінгвістичний ментор М. Магліч провів кореляцію між рівнями мотивації до вивчення англійської мови з рівнями мотивації за А. Маслоу та запровадив два додаткових рівня, які перетинаються з рівнями, визначеними у «STANAG 6001 – Standardised Agreement 6001», особливо з першим рівнем (таблиця 1) [8].

Мотивація не є простим елементом. Для забезпечення її ефективності необхідно об'єднати в єдину систему зусилля, здібності курсантів, результати їх навчання, винагороду та задоволення нею.

Згідно з теорією очікування Врума, курсант повинен вірити, що вивчення мови є досяжним, щоб докласти певних зусиль в очікуванні бонусу (винагороду) від викладача.

Результат опитування курсантів показав високий рівень мотивації курсантів молодших курсів до вивчення іноземних мов (61%). Необхідно наголосити, що, якщо у 2020 році лідируючим мотивом було просто отримати позитивну оцінку з дисципліни «Іноземна мова», то у 2023 році структура

мотивів суттєво змінюється.

Провідними стають гарне знання іноземної мови для того, щоб:

- зробити успішну військову кар'єру – 61%;
- бути високоосвіченим фахівцем – 13%;
- мати високий соціальний статус – 14%;
- отримати високу оцінку на заліку – 12%».

Слід враховувати, що вищі військові навчальні заклади мають специфічні умови навчання, як-то: неоднорідність груп: за віком; рівнем іншомовної підготовки курсантів; життєвим досвідом; у групі є випускники як загальноосвітніх шкіл, так і військовослужбовці за контрактом тощо. Все це ще потрібно враховувати при створенні таких умов навчання, які сприятимуть формуванню мотивації до вивчення іноземної мови.

Можна виділити як позитивні, і негативні чинники, що сприяють формуванню у курсантів ВВНЗ мотивації до вивчення англійської мови. До позитивних факторів належать:

- підвищення вагомості володіння іноземними мовами у плані професійного та кар'єрного зростання;
- усвідомлення важливості вивчення іноземної мови у зв'язку з активною участю нашої держави у міжнародному політичному житті, проведення масових міжнародних військових заходів;
- використання англійської мови як засобу спілкування із майбутніми колегами, як способу отримання та обміну інформацією, для виконання навчальних завдань та поставлених військових завдань.

Таблиця 1

Співвідношення між рівнями мотивації до вивчення англійської мови та рівнями мотивації за А. Маслоу

№ п/п	Рівень знання іноземної мови	Рівні за А. Маслоу	Додаткові рівні за М. Магничем
1	0 – Zero (нульовий)		Саркофаг – це рівень під пірамідою А. Маслоу – «Я володію мовою рухів тіла і це допомагає мені спілкуватися, але потрібно знати чарівне слово англійською мовою, щоб він відкрився»
2	A1 – Beginner/Starter (початковий)	Вживання – «Я знаю кілька слів англійською мовою»	
3	A2 – Elementary/Pre Intermediate (елементарний)	Безпека – «У мене «собака англійська», я непогано знаю теорію, а ось із практикою справи гірші».	
4	B1 – Intermediate (середній)	Прийняття – «У мене англійська з проблемами, але мене сприймають та люблять»	
5	B2 – Upper Intermediate (вище середнього)	Повага, самооцінка – «У мене невпевнена англійська і самооцінка поки що низька»	
6	C1 – Advanced (просунутий)	Самореалізація – «Я вільно та впевнено спілкуюся, але не на професійні теми»	
7	C2 – Mater/Proficiency (професійний)		Професіоналізм, перевага – «Я вільно та рішуче спілкуюся на професійні теми. В англійській я – майстер».

Серед негативних чинників можна назвати такі:

- борг, обов'язок, примус до вивчення предмету;

- недостатня кількість навчальних годин на вивчення іноземної мови;

- низький рівень зацікавленості курсантів (особливо на перших курсах), пов'язаний із відсутністю застосування іноземної мови у майбутній професії;

- недостатнє використання аудіо-візуальних засобів та мультимедійних технологій, що дозволяють раціонально організувати навчальний процес;

- усвідомлення складності процесу вивчення іноземної мови та необхідності постійної та рутинної роботи для досягнення позитивного результату.

Науковець І. Оришин акцентує увагу на таких аспектах підвищення мотивації, як:

- дотримання принципу «не розказуй, а покажи», тобто надання студентам прикладів конкретних життєвих ситуацій, у яких розкривається потреба у певних мовних навичок;

- знання рівня можливостей аудиторії та адаптування кожного виду діяльності залежно від цього рівня;

- формування відчуття самоєфективності курсанту, його віра в ефективність власних дій, відчуття впевненості у собі значно підвищують успішність кінцевого результату;

- забезпечення усвідомлення курсантами корисності знань англійської мови [10].

Як найбільш значущі побажання щодо іноземної мови курсантами відзначалися:

- використання відеофільмів при вивченні іноземної мови;

- застосування викладачами автентичних навчально-методичних матеріалів;

- проведення практики із носіями мови у позааудиторних заняттях.

Усвідомлення курсантами міжкультурних відмінностей рідної та зарубіжної культури, оволодіння соціально-професійними основами спілкування можна розвивати через включення інтерактивних технологій (рольової гри, casestudy тощо), через застосування методичних прийомів та засобів (відеофільм, пісні тощо) [15].

У процесі вивчення іноземної мови доцільно звернутися також й до жанру пісні для відпрацювання звукової, граматичної та лексичних сторін мови. Використання пісень на заняттях з англійської мови дозволяє розвивати й особисті якості курсантів, а саме креативність, критичне мислення, активність, вміння вести конструктивний діалог, повагу думки інших людей. А військова пісня виступає символом та збагачує професійне іншомовне навчання мовним змістом національно-культурної тематики. Багаторазове повторення невеликих лексичних блоків у музичному супроводі сприятливо впливає на формування довгострокової пам'яті, збільшення словникового запасу, що

можна потім використовувати у відповідних мовних ситуаціях. Завдяки аналізу тексту пісень та інформації про історію їх створення, авторів та виконавців, курсанти розширюють свій кругозір, розвивають музичний смак.

Викладачеві вищого військового навчального закладу важливо знати новітні форми та методи викладання іноземної мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів курсантів. Рівень мотивації курсантів залежить від компетентності викладача та методів, які він використовує під час вивчення іноземної мови.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У ході дослідження встановлено, що фахово-прикладна спрямованість вивчення англійської мови досягається формуванням мінімально-достатнього рівня професійної іншомовної компетентності для обслуговування потреб військових фахівців у професійному іншомовному спілкуванні. Вона має обумовлюватися мовним матеріалом та тематикою, зміст яких враховує специфіку підготовки військового фахівця та відповідає вимогам щодо кваліфікаційних характеристик випускника вищих військових навчальних закладів України. Здебільшого курсанти ВВНЗ зацікавлені у вивченні іноземної мови з метою побудови успішної кар'єри. На основі аналізу науково-педагогічної літератури визначено, що на протигагу зовнішній, внутрішня мотивація суб'єкта – це вищий рівень пізнавальної гнучкості, креативності, що характеризується зростанням самоповаги, переважанням позитивних емоцій; співвідноситься з кращим засвоєнням матеріалу, наданням переваги вирішенню складних задач.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брик Т. О., Лебошина Н. В. Формування стійкої мотивації до вивчення іноземної мови у курсантів ВВНЗ. *Наук. записки каф. педагогіки*, 2016. Вип. 39. С. 25-29.
2. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021–2025 роки). МОУ, 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/education/doroznya_karta_2021.pdf (дата звернення: 19.06.2021)
3. Законопроект «Про застосування англійської мови в Україні»
4. Закрасіна Г., Осадчук Н. Чинники розвитку стійкої мотивації курсантів до формування іншомовної компетентності в умовах дистанційної форми навчання. *Нові технології навчання*. 2020. № 93. С. 91-97.
5. Калинюк Н., Лемешко О. Розвиток навчальної мотивації курсантів до вивчення іноземної мови. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія педагогічні науки*. квітень 2022. №28 (1). С.74-89.
6. Канова Л. П. Основні форми та методи навчання курсантів іноземної мови у вищому військово-

вому навчальному закладі. *Вісник Житомирського державного університету. Випуск 57. Філологічні науки*. 2011. С. 153-157.

7. Концепція розвитку англійської мови в Університетах. МОН України. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptiyu-rozvitkuanglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyzkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannyaaprofilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення 28.04.2024).

8. Крапчатова Я. А. Методи кооперативного навчання говоріння англійською мовою курсантів сектору безпеки. *Інноваційна педагогіка*, 2024. Вип. 70. Том. 1. С. 35-38.

9. Магліч М.: репетитор з англійської мови, URL: <https://buki.com.ua/user-24757/> (дата звернення 28.04.2024).

10. Oryshchyn I. S. Motivation as an important factor in studying foreign languages in a non-linguistic higher education institution [online]. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.31> (дата звернення: 13.04.2024).

11. Романюк В., Квась М. Мотивація у формуванні іншомовної комунікативної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів. *Науковий вісник Київського інституту національної гвардії України* 2023. №2. С. 70-78.

12. Романюк В., Лещенко А. Інтерактивні методи навчання у формуванні професійної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів національної гвардії України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*: 2023. № 1, С. 70-78.

13. Самелюк А. Дослідження мотивації до вивчення іноземної мови у курсантів вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 2 (50). С. 17-23.

14. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2020. 71 с.

15. Швечкова Ю. О., Бездітко А. Р. Мотивація курсантів нефілологічного напрямку підготовки до вивчення іноземних мов. Методика та специфіка викладання іноземних мов у закладах вищої освіти : *тези доповідей Всеукраїнської науково-методичної конференції* (Харків, 7 грудня 2020 р.). Харків: Національна академія Національної гвардії України, 2020. С. 92–94.

16. STANAG 6001 – Standardised Agreement 6001. URL: [https://www.viti.edu.ua/files/flc/BCT_003.001.2024\(01\).pdf](https://www.viti.edu.ua/files/flc/BCT_003.001.2024(01).pdf) (дата звернення: 13.04.2024).